

Veilig drinkwater: niet alleen een zaak van volksgezondheid maar ook van 'lifestyle'

Het drinkwater in Nederland is van goede kwaliteit. De drinkwaterbedrijven staan borg voor de veiligheid door de zorg die zij besteden aan de bescherming van de bronnen, aan de zuivering van de grondstof en aan een zorgvuldige distributie. De rijksoverheid, met name het ministerie van VROM, stelt de normen ervoor vast en houdt toezicht. En de meeste gebruikers zijn tevreden. De wetgeving geeft aan dat water goed is als het van alles niet bevat. Water als element wordt echter doorgaans heel anders ervaren en ook beschreven, te weten als sprankelend, verkwikkend, brenger van gezondheid, van levenskracht. De vraag is of deze positieve zijde in de toekomst niet ook zou moeten voorkomen in de eisen die aan water gesteld worden. En zo ja, hoe dat zou kunnen. In een tijd waarin de overheid zich actief inzet voor gezonder eten en drinken, een actuele vraag.

Water is een primair levensmiddel. We kunnen niet zonder. We nemen het als zodanig tot ons, maar ook via koffie en thee, via andere dranken en via het bereiden van onze warme maaltijd. Het wordt geleverd door een leverancier die een feitelijk monopolie heeft. De gebruiker is dus - afgezien van het benutten van flessenwater - afhankelijk van het aanbod.

Kwaliteit kan men in principe op twee manieren regelen, via een positieve en via een negatieve omschrijving. De positieve omschrijving vinden we in het algemeen in de productreclame, waarin de goede eigenschappen van een product verkondigd worden. Een negatieve omschrijving treffen we vaak aan bij levensmiddelen. Zolang een bepaalde norm, doorgaans een houdbaarheidsdatum, niet wordt overschreden, is sprake van een acceptabele kwaliteit. De kwaliteit van drinkwater wordt door de overheid vrijwel geheel negatief beschreven en genormeerd. Het water is goed wanneer het in de wet vastgelegde stoffen en organismen niet bevat.

In de praktijk is er echter ook een andere zijde. Zo bestaat een breed aanbod van watervitalisatoren. Apparaten die het drinkwater dat vaak langere tijd onder druk door gesloten buizen is getransporteerd, op het moment dat het daaruit 'verlost' wordt, extra in beweging brengen om het zijn oorspronkelijke levenskracht geheel of gedeeltelijk terug te geven. Er is een cultuur waarbij mensen hun gasten leidingwater te drinken aanbieden uit een karaf, waarin het eerst kortere of langere tijd met bergkristal of andere kristallijne stoffen in aanraking is geweest. Een gebruik dat los staat van de medicinale toepassing van dit soort water.

Er zijn voorbeelden bekend van mensen die geconfronteerd worden met sterke lichamelijke reacties op een wijziging in de leidingwaterkwaliteit, bijvoorbeeld bij de overgang naar onthard water.

De vraag welke kwaliteit water het beste is voor de mensen in het algemeen of een individu in het bijzonder is een vraag die niet of nauwelijks gesteld wordt. Het is echter een vraag die niet zou misstaan voor

een overheid die zich zorgen maakt over de gezondheid van zijn burgers. Het is ook een vraag die aansluit bij bewust kiezende mensen. Net zo als men kan kiezen voor verhuizen naar een gebied dat duidelijk boven NAP ligt zou men kunnen willen kiezen voor een voorzieningsgebied waar het beste water geleverd wordt.

De eisen die gesteld worden aan de kwaliteit van drinkwater zijn vastgelegd in de wetgeving. De vraag is dus of een positieve kwalificering in de huidige wetgeving voorkomt, of deze wellicht in het verleden gehanteerd of overwogen is en of deze in de toekomst in de wetgeving opgenomen zou moeten worden.

De Europese Drinkwaterrichtlijn

Maatgevend voor de wetgeving in de diverse Europese landen zijn thans de richtlijnen van de Europese Unie. De EU-Drinkwaterrichtlijn betreffende de kwaliteit van water voor menselijk gebruik dateert van 1998. Momenteel is een wijziging in voorbereiding. De doelstelling van deze richtlijn is weergegeven in artikel 1, lid 2: "Bescherming van de volksgezondheid tegen schadelijke gevolgen van verontreinigingen in voor menselijke consumptie bestemd water en er voor zorg te dragen dat het water schoon en gezond is." De realisatie van deze doelstelling is vervolgens een opdracht voor de lidstaten. Art. 4, lid 1 luidt: "Lidstaten moeten er voor zorgdragen dat het water schoon en gezond is, dat wil zeggen dat het geen micro-organismen, parasieten of andere stoffen mag bevatten in hoeveelheden of concentraties die gevaar voor de volksgezondheid kunnen opleveren en dat het moet voldoen aan de minimumeisen weergegeven in bijlage I, tabel A en B, van de richtlijn."

Bedoelde minimumeisen en de daarbij behorende parameters zijn in drie groepen verdeeld. Groep 1 bevat de microbiologische parameters, de acuut-gezondheidskundige normwaarden, groep 2 de chemische parameters, de niet acuut-gezondheidskundige normwaarden en groep 3 bevat de andere indicatorwaarden. Deze laatste zijn wederom in drie subgroepen gebundeld: de bedrijfstechnische, de organoleptische-esthetische en de verzorgingsparameters, welke laatste subgroep ook wel als ethische parameters wordt aangeduid.

Indicatoren die betrekking hebben op de in dit verband bedoelde positieve waterkarakterisering, zouden verwacht kunnen worden in de groep van de organoleptisch-esthetische parameters en eventueel in die van de ethische parameters. Deze laatste groep heeft echter alleen betrekking op het signaleren van mogelijke verontreinigingen met al dan niet gehalogeneerde koolwaterstoffen.

Voorts worden in de groep van de organoleptisch-esthetische parameters kleur, reuk en smaak genoemd. De normering die ten aanzien van deze parameters in het Nederlandse Waterleidingbesluit gehanteerd wordt is echter: "geen abnormale verandering en acceptabel voor de consument." De wetgever heeft ervan afgezien om op deze punten een doelstellende normstelling te kiezen. Men zou kunnen zeggen dat dit neerkomt op een normstelling: kleurloos, reukloos en zonder smaak (smakeloos zou zeker een onjuiste interpretatie zijn), maar vooral ten aanzien van reuk en in het bijzonder smaak is de vraag of dit toereikend is.

De wetgeving in de lidstaten

Speciaal aspect van de richtlijnen van de EU is dat de voorbereidende discussie erover plaatsvindt aan de hand van een tekstvoorstel, doorgaans in het Engels. Wanneer over deze tekst overeenstemming is bereikt, wordt deze vertaald in alle talen die de EU kent. De Nederlandse tekst, die wij in de voorgaande paragraaf gehanteerd hebben, is dus de formele tekst van de EU-drinkwaterrichtlijn. Wanneer we echter deze tekst vergelijken met die van de Engelse, de Duitse en de Franse versie, dan valt een verschil op. Waar in art. 4 lid 1 in de Nederlandse versie gesproken wordt van 'water dat schoon en gezond is' zegt de Engelse tekst: 'wholesome and clear', de Duitse tekst 'genussauglich und rein', de Franse 'salubre et propre'. In de Nederlandse wetgeving worden ook consequent de begrippen 'schoon en gezond' gehanteerd. De Waterleidingwet werd in 1961 van kracht nadat hij door het parlement was vastgesteld. In de toelichting bij het voorstel voor deze wet, daterend uit 1957, wordt als aanleiding tot het indienen ervan vermeld de behoefte aan bewaking en borging van de kwaliteit van het drinkwater. In deze toelichting valt verder te lezen dat het bevorderen van de volksgezondheid het primaire doel van deze nieuwe wet is, maar dat ook het welbevinden van de mensen en het bevorderen van de economische ontwikkeling doelstellingen zijn. Al deze doelstellingen worden uiteindelijk samengevat in de begrippen 'schoon en gezond'. In de diverse aanpassingen en aanvullingen van de Waterleidingwet zijn deze begrippen nooit veranderd.

In het ontwerp voor de nieuwe Drinkwaterwet is de doelstelling 'schoon en gezond' niet met deze woorden overgenomen.

Art. 13, lid 1, luidt nu “De eigenaar van een drinkwaterbedrijf draagt er zorg voor dat het drinkwater dat hij aan consumenten of andere afnemers ter beschikking stelt, geen organismen, parasieten of stoffen bevat, in aantallen per volume-eenheid of concentraties, die nadelige gevolgen voor de volksgezondheid kunnen hebben.”

Bij bestudering van de implementatie van de EU-richtlijn in de nationale wetgeving van enige andere staten valt op dat Duitsland verder gaat met een positieve kwalificering van drinkwater dan de andere landen. Het begrip ‘genusstauglich’ uit de Duitse tekst van de EU-richtlijn is verder uitgewerkt in de DIN 2000. Daarin staat: “Trinkwasser soll appetitlich sein und zum Genuss anregen. Es muss farblos, klar, kühl sowie geruchlich und geschmacklich einwandfrei sein.” In de toelichting worden deze gehanteerde begrippen nog weer nader gedefinieerd.

Discussie

Wanneer we de verschillende vertalingen van de EU-drinkwaterrichtlijn vergelijken, zien we dat de Engelse basistekst het woord ‘wholesome’ oftewel heilzaam hanteert

als doelstelling voor de kwaliteit van het drinkwater. In de Nederlandse versie is dit vertaald met ‘gezond’, een begrip dat een minder actieve inhoud heeft, in de Duitse versie met ‘genusstauglich’ oftewel smakelijk, wat een positieve kwalificatie is en in de Franse versie met ‘salubre’, wat het dichtst bij het Engelse ‘wholesome’ komt qua inhoud. Bij de verdere uitwerking van de richtlijn in de organoleptische beoordeling hanteren wij het begrip ‘niet afwijkend’, ‘gewoon’ dus eigenlijk.

De Nederlandse wet regelt wat voor de collectiviteit voorkomen moet worden en dat is water dat niet schoon of besmet is. Dat is een primair volksgezondheidsbelang. We leven echter thans in een tijd van bewust levende individuen, die een - thans ook door de overheid gepropageerde - gezonde levensstijl nastreven en die als consumenten individuele eisen aan hun gebruiksartikelen en voorzieningen stellen, dus ook aan het drinkwater. Zij willen niet alleen weten of hun kraanwater gezond is, maar ook of het hun gezondheid bevordert. Dit sluit aan bij de toelichting op de wet van 1957, waarin sprake was van het bevorderen van het welbevinden van de mensen.

Taken voor de wetgever

Dit brengt ons tot de vraag of dit belang van water voor een gezonde levenswijze niet zijn weerslag dient te vinden in de redactie van onze wetgeving. Denkbaar is een omschrijving als: “Drinkwater moet de gezondheid van mens, plant en dier bevorderen, verfrissend zijn en een aangename smaak hebben.” We sluiten dan beter aan op de originele Engelse tekst, die het woord ‘wholesome’ bezigt. De thans aanhangige herziening van de wetgeving biedt gelegenheid dit positieve begrip ‘wholesome’ aldus in onze Waterleidingwet te incorporeren. Wij realiseren ons dat er dan nog meer werk aan de winkel is. Als gekozen wordt voor positieve kwalificaties, zullen deze meetbaar en toetsbaar moeten zijn. Het lijkt ons een uitdaging voor de drinkwatersector voorstellen daarvoor te doen.

Maarten Gast (*oud-directeur Gemeentewaterleidingen Amsterdam*)
Hans Wessel (*emeritus hoogleraar waterrecht aan TU Delft*)